

انقلاب اطلاعاتی در خاورمیانه:

ترجمه: دکتر بهزاد شاهنده

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

آینده نگران عصر اطلاعات زمانی را مجسم می نمایند که در آن انسان ها و ماشین ها با یکدیگر ترکیب شده باشند. در آن زمان کامپیوترها، تلفن ها و پیجرها در یک دستگاه جمع خواهند شد و همزمان همه دستگاهها از قبیل یخچال و ماشینهای لباسشویی به اینترنت مرتبط خواهند بود. ما هر روز بیش از گذشته در احاطه اطلاعات قرار خواهیم گرفت و به جای صرف انرژی برای کارهای پیش پا افتاده بیش از گذشته خواهیم توانست انرژی خود را مصروف فعالیت های سازنده نماییم.

در ترسناکترین چنین آینده ای، آینده گرایان در خصوص این که کلمه «ما» به چه افرادی اطلاق می گردد تمایلی نشان نخواهند داد. آنها این تصور را خواهند داشت که کلمه «ما» مخفی برای جهان است و یا بهتر بگوییم جهان پیشرفته و شاید به طور دقیق تر ویا محدودتر دنیای پولدارها «ما» را به خودش اطلاق خواهد کرد. آنها

حزب رفاه و حزب راه است ایجاد شد که به ائتلاف ضعیف دیگری بین حزب مام میهن، حزب سوسیال دموکرات و حزب دمکراتیک ترکیه انجامید. همان طور که نمونه های دورانه های قبل از انتخابات نشان داده است، طبیعت جو سیاسی موجود در ترکیه افزایش سیاست های مردم گرایانه است که امکان دارد جرقه جدیدی برای به وجود آوردن بحران مالی دیگری باشد.

بر تکنولوژیهای موجود که در اختیار قسمت اعظم مردم جهان است تکیه نمی کنند و یا اینکه به تکنولوژیهایی که توان انطباق پذیری را دارند بی توجهند.

در ارتباط با خاورمیانه نه اشتباه خواهد بود اگر پیش بینی کنیم که قسمت اعظم مردم این منطقه به شبکه جهانی اینترنت و دیگر وسایل ارتباطات که دائماً در نقل و انتقال اطلاعات هستند متصل خواهد شد و همین طور اشتباه است اگر فرض کنیم خاورمیانه در دسترس اطلاعات و انقلاب ارتباطات نیست. امروزه

دستگاه های نامبر ضبط صوت، ویدئو و ماشین های کپی در تمام مناطق خاورمیانه در حال ورود به نقاط بسیار دور دست نظیر روستاهای منطقه است. در حقیقت خاورمیانه در جریان انقلاب تکنولوژی ارتباطات خود است که از چیزی که در غرب در حال حادث شدن است متفاوت می باشد.

- سودهای خالص؟

ایالات متحده امریکا هم در زمینه ایجاد و توسعه اینترنت و هم در تطبیق آن برای استفاده عمومی و روزمره و

(خارج کردن آن از حالت اختصاصی) پیش قراول بوده است. در دهه نود اینترنت از یک وسیله در اختیار مشتاقان یا علاقمندان حرفه ای، دانشمندان و اساتید یا (افراد درگیر در امر آموزش و پرورش) به دستگاهی تبدیل گردید که طالبان ملی و عمومی داشت. تعداد زیادی از تبلیغات هم اکنون در اینترنت موجود بوده و اینترنت به یک دستگاه تجاری برای داد و ستد مبدل شده است و این در حالی است که از عمر این پدیده (شبکه جهانی تار عنکبوت)^۱ بیش از یک دهه و نیم نگذشته است.

حضور قوی خاورمیانه هم اکنون در اینترنت کاملاً محسوس است. اخبار خاص مربوط به خاورمیانه بیش از یک دهه است که در اینترنت مطرح گردیده و باعث بحث و گفتگوهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی شده اند. «مکانهای گفتگوی خصوصی»^۲ در شبکه اینترنت مربوط به مسائل خاورمیانه وجود دارند. روزنامه های معتبر خاورمیانه همه روزه اخبار خود را در اینترنت قرار داده و اخبار مجانی در اختیار مردم قرار می دهند. برای مثال روزنامه عبری «هاآرتز»^۳ که به زبان عبری چاپ می گردد، اخبار ترجمه شده به

انگلیسی خود را در اینترنت قرار داده است. حتی رادیو و تلویزیون هم به اینترنت راه یافته و هر روز بر تعداد افرادی که از شبکه اینترنت در خاورمیانه برای گوش دادن به رادیو و تماشای برنامه‌های دلخواه تلویزیونی استفاده می‌نمایند افزوده می‌شود.

دولتها و سازمانها نیز در این شبکه حضور پیدا کرده و تعدادی شبکه که از طریق افراد مقیم خارج اداره می‌شوند فعالانه در شبکه شرکت دارند. «انجمن دانشجویان مسلمان»^۴ و یک سازمان دانشگاهی آمریکایی در شبکه حضور فعال داشته و با مسلمانان جهان در ارتباط دایم هستند. به طور مشخص سازمانهای مذهبی به حضور در شبکه اینترنت علاقه مند شده اند.

یکی از سایتهایی که اخیراً در شبکه حاضر شده و مورد استقبال قرار گرفته «اسلام آن لاین»^۵ (WWW. Islam. Online. net) که می‌تواند به طور on-line پاسخگوی مسلمانان در زمینه سئوالهای خارجی باشد. حزب الله لبنان دارای صفحه فعال در اینترنت با آدرس: (WWW. Hizbollah. org) است. گروههایی دیگر نیز از قبیل گروه معارض

عربستان سعودی تحت عنوان «جنبش طرفدار اصلاحات در عربستان»^۶ بسا آدرس (WWW. Mitasetve. Com) در شبکه فعال هستند.

اغلب فعالیتهای اینترنت در خاورمیانه به وسیله آن دسته از مردم منطقه که در خارج به سر می‌برند اداره می‌گردد. در حقیقت اینترنت در خاورمیانه بیشتر حضور ضمنی دارد تا صریح. یکی از موانع اصلی در این مورد هزینه خود اینترنت است. فی المثل یک کامپیوتر بدون خط اینترنت هزار دلار قیمت دارد و ارتباط به طور خطی متوسط سی دلار در ماه هزینه در بر دارد که برای اکثریت قریب به اتفاق مردم به علت بالا بودن هزینه‌ها دور از دسترس است. امروزه درآمد سرانه عربستان سعودی که یکی از ثروتمندترین کشورهای منطقه بود از ۲۴ هزار دلار در سال ۱۹۸۲ به ۶۵۰۰ دلار کاهش یافته است. در پُر جمعیت‌ترین کشور خاورمیانه یعنی مصر درآمد سرانه حتی کمتر است و در سال بالغ بر ۱۲۹۰ دلار می‌شود. اسرائیل با درآمد سرانه بالغ بر ۱۵۹۴۰ دلار دارای بیشترین استفاده‌کنندگان اینترنت در خاورمیانه است.

در استفاده مردم خاورمیانه از اینترنت صرفاً این هزینه نیست که مشکل زا شده است بلکه مانع جدی زبان انگلیسی است که عمده مردم خاورمیانه در استفاده از آن عاجز هستند.^۷ تکنولوژی در حال حاضر در جهت بهبود بوده و زبانهای سخت مانند

دوستان و دشمنان اینترنت

عبری، فارسی و عربی نیز در شبکه وجود دارند (البته نه به مقدار زبان انگلیسی). به عبارت دیگر ندانستن زبان انگلیسی یک مانع بزرگ در بهره مند شدن مردم از امکانات انقلاب اطلاعاتی است. به علاوه نداشتن تکنیک های لازم مثل تایپ کردن مشکلی دیگر است که مانع از رشد استفاده از شبکه جهانی اطلاعات شده است. عدم استفاده صحیح و توزیع ناعادلانه کامپیوتر باعث شده است که تعداد زیادی کامپیوتر بلااستفاده بمانند و یا مثل برخی از کشورها در اداره جات صرفاً حالت تجملی پیدا کنند.^۸

دولتهای دیگر، نظیر عربستان سعودی در انطباق دادن خود با انقلاب ارتباطات کُند بوده اند. برای اغلب مردم عربستان سعودی، ارتباط با شبکه اینترنت تا ماه ژانویه ۱۹۹۹ در دستور کار دولت

عبری، فارسی و عربی نیز در شبکه وجود دارند (البته نه به مقدار زبان انگلیسی). به عبارت دیگر ندانستن زبان انگلیسی یک مانع بزرگ در بهره مند شدن مردم از امکانات انقلاب اطلاعاتی است.

به علاوه نداشتن تکنیک های لازم مثل تایپ کردن مشکلی دیگر است که مانع از رشد استفاده از شبکه جهانی اطلاعات شده است. عدم استفاده صحیح و توزیع ناعادلانه کامپیوتر باعث شده است که تعداد زیادی کامپیوتر بلااستفاده بمانند و یا مثل برخی از کشورها در اداره جات صرفاً حالت تجملی پیدا کنند.^۸

پست الکترونیک که نیاز به تایپ سریع انگلیسی دارد نیز مانع بزرگی برای کسانی است که به این زبان آشنایی ندارند. در برخی از «مکانهای بحث و گفتگو» در اینترنت شرکت کنندگان تلاش کرده اند که

فراهم نبود. تا ژانویه ۱۹۹۹، تعداد زیادی از کاربران اینترنت از طریق کشور همسایه یعنی بحرین ارتباط جهانی پیدا می کردند. با تمام این تفاسیل هنوز هم استفاده از اینترنت در عربستان از موانع متعددی از قبیل فیلترهای گوناگون، محدود کردن سایت هایی که دولت ارتباط با آنها را خلاف قانون می داند، و... برخوردار است. به قول یکی از کاربران اینترنت در عربستان سعودی بلافاصله پس از ارتباط با سایت ممنوعه به فوریت اعلام می شود که سایت مورد نظر ممنوع بوده و ارتباط غیرقانونی است. ساختار اینترنت عربستان سعودی دائماً مورد انتقاد کاربرانی است که به طور مرتب مشکل در ایجاد ارتباط را یادآور شده و نسبت به آن شکایت دارند.

دولت سوریه علاقه خاصی به اینترنت دارد و بشار اسد رئیس جمهور جدید خودش رئیس جامعه محاسبه گران سوریه می باشد. با این همه هنوز، دسترسی به اینترنت محدود است. لیبی و عراق دسترسی مستقیم به اینترنت را ممنوع کرده اند. ایران اجازه دسترسی را می دهد به خصوص برای پست الکترونیک اما وسعت کنترل

نامشخص می باشد. بقیه دولت ها نیز مایلند که در مورد اینترنت قدری محافظه کارانه عمل کنند. بحرین و تونس آشکارا ترافیک اینترنت را کنترل می کنند و امارات متحده عربی و یمن از سیستم های خدماتی پروکسی (Proxy) استفاده می کنند که می توانند دسترسی به سایت ها یا عناصر نامطلوب را محدود سازند. نوع کاربرها به زحمت ثابت می ماند و به سرعت قابل تغییر می باشند. سئوالاتی مانند اینکه چند کاربر از یک شماره استفاده می کنند دقیقاً به همان اندازه که چه کسانی در خاورمیانه به اینترنت دسترسی دارند، گیج کننده باقی مانده اند. عموماً، اطلاعات در رابطه با کاربرد اسرائیلی ها از اینترنت خیلی بهتر است و انواع مختلف کاربرها را شامل می شود، کاربرهای اسرائیلی اینترنت از ۶۰۰۰۰۰ نفر متجاوزند و این تعداد احتمالاً دو برابر تعداد آن در دنیای عرب به طور کامل می باشد.

کشورهایی مثل امارات متحده عربی (UAE) دارای سطوح بالایی از کاربرد اینترنت می باشند، گرچه تخمین زده می شود که بیش از ۹ درصد از جمعیت این کشور کاربر اینترنت هستند اما این رقم

الکترونیکی ارتباط برقرار می‌کند. تأثیرات بلندمدت این تلاشها نامعلوم است. یقیناً این گونه تلاشها تماس بین سازمانهای منطقه‌ای را تسهیل می‌کند و دسترسی به منابعی را فراهم می‌سازند که متعلق به کشورهای پیشرفته می‌باشند و به سختی می‌توان با آنها ارتباط برقرار کرد. همچنین آنها می‌توانند توسط حکومتها و کاری که باید انجام دهند به طور نسبتاً آسانی کنترل شوند. سؤال اصلی این است که با چه تأثیری سازمانها خواهند توانست از اینترنت، هم برای کسب نفوذ در کشور خود و هم کسب قدرت در جامعه بین‌المللی استفاده کنند. این سؤال فرعی نیز مطرح است که کاربرد اینترنت توسط سازمانهای غیردولتی، استفاده اینترنت را در بین بخش وسیعتری از جوامع خاورمیانه سبب خواهد شد. در این نقطه است که پاسخها روشن به نظر نمی‌رسند.

اینترنت با چه سرعتی در خاورمیانه گسترش خواهد یافت؟ آیا اینترنت منطقه‌ای، با همان رشد و توان کاربردش در ایالات متحده و اروپای غربی شناخته می‌شود یا از یک راه میانبر دیگر استفاده خواهد کرد.

به طور گویایی حداقل در بخشهایی مبالغه‌آمیز است زیرا تعداد زیاد مهاجران در امارات که احتمالاً بیشتر از جمعیت بومی علاقه‌مند به استفاده از ارتباطات اینترنت هستند کمتر خواستار اشتراک به طور وسیع می‌باشند. کشورهای دیگر بیشتر شبیه عمان می‌باشند که با برآوردی نزدیک به ۱٫۶ درصد از جمعیت آن از اینترنت استفاده می‌کنند. در مصر، میزان برآورد ۳ درصد است (گرچه مهاجران رقم این میزان را بالاتر می‌برند). برآورد میزان استفاده از اینترنت در ایران نیز بسیار مشکل است، اما یقیناً پایین است. فقدان اتصالهای با سرعت بالا در سطح بین‌المللی بدین معنی است که استفاده از شبکه جهانی به طور مایوس‌کننده‌ای پایین است و اغلب افراد در استفاده از پست الکترونیکی محدودیت دارند. در سالهای اخیر کمیته‌های دوستانه غربی تلاش نموده‌اند تا اتصالات اینترنتی را به سازمانهای غیردولتی در خاورمیانه گسترش دهند. سازمان‌های حقوق بشر، منابع افکار، و سازمانهای دولتی نیز به طور فزاینده‌ای دارای صفحاتی بر روی شبکه بوده و با غربی‌ها از طریق پست

پاسخ به این سئوالات هنگامی که به صورت گستره ناحیه ای نگاه می کنیم، به علت تفاوت‌های فاحش در درآمد، تحصیلات، سواد و توانایی زبان، آسان نیست. به هر صورت از چشم اندازی وسیع تر، مشخص می شود که برای تعدادی از افراد به خصوص ثروتمندان و نخبگان غربی تحصیل کرده استفاده از اینترنت یک پروسه کاملاً آسان است. در حالی که برای دیگران سیستم‌های آموزشی منطقه ای عمومی این پروسه مشکل تر است. گرچه رسیدن به رقم واقعی تعداد نخبگان و برگزیدگان اکثر کشورهای خاورمیانه امری بسیار دشوار است اما ظاهراً این افراد بیش از ۵ درصد کل جمعیت این کشورها را تشکیل نمی دهند. این درصد کوچک بدین معناست که رشد اینترنت در ۵ ساله آینده در بسیاری از کشورها محسوس می باشد، با این سؤال اصلی که آیا ۱ درصد یا ۵ درصد یا ۱۰ درصد از جمعیت را شامل می شود.

به هر صورت تخمین بر خورد انقلاب اطلاعاتی تکنولوژی بر اساس کاربرد اینترنت یک اشتباه بزرگ محسوب می شود. شماری از نوآوری های تکنولوژیکی تأثیر فراوانی

بر زندگی ساکنین خاورمیانه داشته است، و حتی یک تأثیر گسترده تر در سالهای بعدی نیز انتظار می رود.

خبر

خاورمیانه اغلب با انفجار تلویزیون ماهواره ای مواجه بوده است. کاهش سایز دیش ماهواره ها، سقوط (اکنون حدود ۲۰۰ دلار برای یک دیش ثابت است) و افزایش سریع قیمت‌ها و انتخاب‌های برنامه ریزی شده باعث به وجود آمدن مخاطبان منطقه ای شده است. این تعبیر در جامعه عربی که ۲۲ ملت در آن جمع آمده اند اما توسط مرزهای سیاسی تقسیم شده اند واضح تر است. ایستگاه‌های تلویزیونی ماهواره ای، برنامه ریزی شده توسط اعراب، محدوده جغرافیایی مخاطباتی را می پوشاند که احتمالاً وسعت آنها بیش از ۲۰ تا ۳۰ درصد از جمعیت منطقه ای می باشد.

کانال متعلق به کشور سعودی مرکز پخش خاورمیانه (MBC) نامیده می شود که دارای برنامه های منطقه ای و بومی است. این کانال متعلق به شیخ ولید آل ابراهیم برادرزن شاه فهد است. این ایستگاه

از سال ۱۹۹۱، از لندن برای پخش برنامه‌های خبری و سرگرمی سودمی جوید. MBC در بعضی از موارد پیشگام بوده است: این پایگاه اولین ایستگاه تلویزیونی عربی بود که برای نمونه به دایره خبر بیت المقدس گشوده شده است، اما تصور می‌شود که در سالهای اخیر حرکت MBC بسیار غیرفعال بوده و این شاید به علت حساسیتهای دولت سعودی است تا فشار را روی مسائلی مانند بهبود سیاست منطقه‌ای و یا روابط بین جنبش‌های مخالف زیاد کند. در این فاصله بود که شبکه تلویزیونی الجزیره که از قطر برنامه پخش می‌کند، شکل گرفت. برنامه‌ریزی‌های ماهواره‌ای فقط بر پایه خبر نمی‌باشند. شبکه پخش برنامه‌های شهری لبنان (LBC) خود را با برنامه‌های تفریحی بیشتری سازگار نموده است. علاوه بر برنامه‌ای عربی در برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای، بعضی از بینندگان از دیش خود برای دریافت برنامه‌هایی که از سایر مناطق پخش می‌شوند، استفاده می‌کنند.

اخبار محلی از راه دور

تلویزیون ماهواره‌ای و اینترنت در خاورمیانه به مهاجرانی که در غرب زندگی می‌کنند اجازه می‌دهند تا نقش صمیمانه‌ای را در فرهنگ سرزمین آباء و اجدادیشان بازی کنند. گروههایی گپ زن و یا گروههای بحث در خاورمیانه در خصوص اخبار در اینترنت به زبان انگلیسی یا محلی به مباحثه می‌پردازند. بسیاری از ایستگاههای تلویزیونی و تعداد زیادی از ایستگاه‌های رادیویی بر روی اینترنت پخش می‌شوند و چندین روزنامه سرمقاله‌های خود را به طور همزمان و آن لاین در تمام خاورمیانه منتشر می‌کنند. نماینده سابق عراق در سازمان ملل به نام «نزار همدون» در یک سخنرانی اعلام کرد از زمانهای دور یکی از دستداران اینترنت بوده است. او به روزنامه‌اشنگتن پست گفت که به خواندن بخشهایی که توسط مهاجران عراقی در اینترنت آورده می‌شود علاقه مند است و با اتصال به اینترنت اخبار را دنبال می‌کند.

در بخش تلویزیون نیز برنامه‌های تمامی ایستگاههای بزرگ خاورمیانه در واشنگتن و لندن پخش می‌شود. برای زبانهای محلی

که می‌توانند چشم‌اندازی از غرب را برای مخاطبان عرب به ارمغان بیاورند دامنه تقاضا بالامی باشد. بسیاری از کانالهای عربی در سیستمهای ماهواره‌ای آمریکایی قابل دسترسی هستند این امر فرصتی برای مقیمان عرب در ایالات متحده است که بتوانند وقایع و اخبار منطقه‌ای خود را دریافت کنند. بخشی از این پدیده‌ها تهیه مواد خبری است که در بسیاری از موارد در خاورمیانه تولید نمی‌شود. دو روزنامه بسیار مهم عرب «الحیات» و شرق الاوسط در لندن منتشر می‌شود که محیط آن از عربستان سعودی و یا حتی لبنان بسیار آزادتر است. در واقع بزرگترین مجلات عرب در خارج منتشر شده‌اند و ایستگاه‌های ماهواره‌ای هم دارای یک حضور اروپایی نیز هستند.

البته با وجود شبکه‌ها مشکلات متعددی نیز وجود دارد و از جمله مشکل جلب مخاطبین، اجزای گوناگون دارد. یکی از آنها این است که دنیای عرب شامل ۲۲ کشور است و هماهنگ نمودن داده‌های جمع‌آوری شده از چنین منطقه وسیعی بسیار مشکل است. مانع دیگر

مقاومت فرهنگی در پاسخگویی به سئوال‌های شخصی است. مشکل سوم و شاید بزرگترین آن‌ها این است که مصرف عرب‌ها به دلیل فقر نسبی شان چندان زیاد نیست. علی‌رغم آن که بخش‌هایی از ثروت واقعی در خلیج فارس وجود دارد، سطح درآمد سرانه برای کل منطقه در سال ۱۹۹۸ تنها ۲۰۵۰ دلار بود. در چنین سطحی از درآمد، هزینه‌های اختیاری بسیار پایین است و مصرف مخاطبین عرب نمی‌تواند درآمدهای تبلیغاتی مورد نیاز برای پشتیبانی مالی از سازمان‌های تلویزیونی ماهواره‌ای^{۱۰} را در دراز مدت برآورده سازد.

خرج یک ایستگاه ماهواره‌ای نزدیک به ۴۰ میلیون دلار می‌باشد، و آنها حتی دخل و خرج خود را به سختی جور می‌کنند. در میان همه ایستگاه‌های ماهواره‌ای عربی شاید LBC به سودآوری از همه نزدیکتر است.

فاکس، کپی و نمایش چندباره فیلم‌های ویدئویی

با وجود آنکه تلویزیون‌های ماهواره‌ای و اینترنت، به دلیل مخارج سنگین، همچنان

خارج از دسترس بیشتر عرب‌ها می‌باشند، اما به عنوان سایر دستاوردهای تکنولوژیک، دودمه گذشته تأثیری شگفت‌انگیز بر اطلاعاتی که ساکنین دنیای عرب می‌توانند به دست آورند داشته است. در میان مهمترین پیشرفت‌ها دستگاه‌های فاکس، فتوکپی و دستگاه پخش ویدیویی قرار دارند.

دستگاه فتوکپی در جوامع غربی چنان عادی شده که دیگر مردم به آن به عنوان یک وسیله تکنولوژیک پیشرفته نمی‌نگرند. اما هیچ دستاورد تکنولوژیکی دیگری نیز به این اندازه در پخش وسیع پیام‌ها آن هم به قیمتی چنین ارزان موفق نبوده است. اعلامیه‌های فتوکپی شده در سرتاسر مناطق عربی بسیار معمول می‌باشد، همان گونه که آگهی‌های دستی تک صفحه‌ای که مواضع سیاسی و مذهبی را تبلیغ می‌کنند، در خاورمیانه معمول می‌باشند. قیمت فتوکپی بسیار ارزان است (معمولاً کمتر از ۳ سنت برای هر صفحه)، و هویت چاپ‌کننده را نیز افشانی نمی‌کنند. در همین حد از اهمیت، همه افراد قادر می‌باشند تا

پیام‌هایی برای تکثیر بدون استفاده از حروفچین یا سایر افراد متخصص، خلق نمایند.

فتوکپی‌ها همچنین می‌توانند در کنار اینترنت به کار گرفته شوند تا صفحات Web و یا پیام‌هایی که پیش‌تر تنها برای افراد محدودی قابل دسترس بود به شکلی وسیع تکثیر شوند. تحت چنین سناریویی، آنهایی که خواهان بسیج مردمی می‌باشند، تنها محتاج تماس با تعداد کمی از افراد با امکان دسترسی به اینترنت، هستند (که می‌توانند فاصله بسیار طولانی با کسانی که سعی در بسیج دارند، داشته باشند)، و سپس آن تعداد کم می‌توانند، پیام‌ها را بار دیگر تولید و پخش نمایند.

ماشین‌های فاکس می‌توانند به همراه فتوکپی‌ها به کار گرفته شوند. فاکس شاید امنیت ارتباطی پیام‌های الکترونیکی اینترنتی را نداشته باشد، اما همچنان شیوه‌ای عمومی برای بسیج و پخش ایده‌ها است که به وسیله گروه‌های مذهبی و شخصیت‌های مخالف در درون و برون مرزها به کار گرفته می‌شود. کاهش قیمت‌های تلفن‌های بین‌المللی که در چند سال آینده

در نتیجه موافقت نامه های تجاری بین المللی انجام خواهد شد، ممکن است باعث ارسال فاکس های بیشتر بین المللی شود.

دستگاه های پخش ویدیویی تا ده سال پیش به ندرت در خاورمیانه پیدا می شد، ولی اینک آنها در سطح وسیعی مورد استفاده قرار می گیرند. برتری نوارهای ویدیویی این است که می توانند تصاویر جذابی ارائه دهند، کپی کردن آنها نسبتاً ارزان است، و می توانند به دفعات مورد استفاده قرار گیرند.

فروشگاه های کرایه نوارهای ویدیو در سرتاسر خاورمیانه وجود دارند و اغلب ترکیبی از فیلم های عامه پسند هالیوودی و فیلم های حادثه ای درجه ب را ارائه می دهد که هرگز بر پرده های سینماهای آمریکا به نمایش در نیامده اند، فیلم های مصری و هندی، فیلم های حادثه ای کاراته ای به طور پنهانی در اختیار مشتریان قرار می گیرد، تعداد مغازه هایی که تنها نوارهای سیاسی-مذهبی عرضه می کنند، مشخص نمی باشد. برنامه هایی که ممکن است در غرب بی ضرر به نظر آیند،

ممکن است برای مخاطبین خاورمیانه ای حاوی پیام های قدرتمندی باشند. زیرا فیلم ها نشان دهنده نگرش هایی نسبت به جنسیت، طبقه، ثروت، مذهب و سایر موضوعات اجتماعی هستند.

نوارهای ویدیویی همچنین می توانند برای الهام بخشیدن به فعالیتهای ضد دولتی در جهت اهداف مذهبی یا سیاسی مورد استفاده قرار گیرند. در حالی که محتوای چنین فیلم هایی به سختی برای خارجی ها قابل فهم می باشد، بعضی از آنها مطمئناً برای جلب کمک های مالی، بسیج سیاسی، تعلیم ایدئولوژی و فعالیت های مشابه مورد استفاده قرار می گیرند. آن دسته از طرفداران حماس که به عملیات انتحاری دست می زنند، اغلب قبل از اقدام انتحاری خود در یک نوار ویدیویی به تشریح انگیزه خود می پردازند. چنین فیلم هایی مسلماً به منظور الهام بخشیدن و جذب پشتیبانی تازه تهیه می شوند.

انقلابی یا تکاملی؟

روزنامه های محلی در طول سالیان در مقابل هزینه ای مشخص پس از چندین روز همیشه

در بسیاری از کشورها در دسترس بوده اند. روزنامه‌های چاپ شده در خارج از مرزهای یک کشور چیز تازه‌ای نیست ابونظر یک مجله طنزگونه مصری، در قرن نوزدهم در فرانسه چاپ می شد. کتاب‌ها و اعلامیه‌ها از آغاز کار چاپخانه‌ها در قرن نوزدهم در سرتاسر منطقه پخش می شدند. سخن‌پراکنی‌های رادیویی منطقه‌ای همچنین سابقه‌ای طولانی دارند، که به پخش «صدای اعراب» جمال عبدالناصر در سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ باز می‌گردد. به همراه ظهور ناگهانی رادیوهای ترانزیستوری، پیام‌های قاهره برای بسیج توده‌ها در جهان عرب تأثیر شگفت‌آوری داشت و ممکن است به کودتاهایی در عراق و یمن کمک کرده باشد.

با این حال تغییرات ده‌ساله اخیر به جای تکامل، عمدتاً انقلابی بوده است. در زمانی بسیار کوتاه تلویزیون‌های ماهواره‌ای، مخاطبین حیطه کار خود را از نخبه بسیار محدود به بخش‌های عظیمی از جمعیت منطقه گسترش داده‌اند. میزان مخاطبین آنها اینک به مراتب بیشتر از سخن‌پراکنی‌های رادیویی

منطقه‌ای می‌باشد. فتوکپی ارزان قیمت، به همراه میزان سوادآموزی سریع، به طور تصاعدی امکانات پخش پیام‌ها و دیدگاه‌ها را افزایش می‌دهد. نوارهای ویدیویی، پیام‌های ضمنی یا مشخصی را در قالب برنامه‌های مراتب متنوع‌تر به مخاطبینی به مراتب بیشتر از آنچه فیلم در گذشته قادر به انجام آن بوده، می‌رسانند. با آن‌که اینترنت همچنان در انحصار ثروتمندان باقی مانده، کوشش برای گسترش اینترنت برای استفاده در سازمان‌های جامعه مدنی، تمام این‌ها تفاوتی اساسی در محیط اطلاعاتی منطقه ایجاد می‌نماید. پیش‌تر تأکید بر انباشت اطلاعات بود و رسانه‌های دولتی اطلاعاتی را پخش می‌نمودند که برای بیشتر مردم تنها بخشی از آن قابل دسترسی بود و فقط معدودی از نخبگان به اطلاعات بیشتر دسترسی داشتند. ایستگاه‌های تلویزیونی تحت کنترل دولتی قرار داشتند و کنترل بسیار شدید بود.

پیشرفت‌های تکنولوژیک دو دهه اخیر، به همراه رشد فزاینده سوادآموزی موقعیت را تغییر دادند. محیط اطلاعاتی غنی رسانه‌ای فعلی به جای عرضه با تقاضا

فعال می شوند. بینندگان می توانند کانال

تلویزیونی را در صورتی که از برنامه های
Jon B. Alterman, The Middle East
Information Revolution.

دولتی خسته شوند، تغییر دهند، چرا که آنها
با انتخابهای متعددی روبرو هستند. با آن که

یادداشت ها:

1. World Wide Web

2. Chat rooms

3. Ha artz

4. The Muslim Students Association

5. Islam online

6. The Movement for Islamic Reform in
Arabia

۷- قریب ۸۰ درصد اطلاعات بر روی اینترنت به

زبان انگلیسی هستند. مترجم

۸- در تعداد زیادی از ادارات ایران، چنین

صفحه هایی به وفور به چشم می خورد. مترجم

۹- از آنجا که در پاراگراف قبلی مسئله شناخت

مخاطبین در رابطه با محتوای برنامه برای جلب تبلیغ طرح

شده بود، به جای جمع آوری که ترجمه معمول gathering

می باشد از لغت جلب استفاده شده است.

۱۰- ترجمه دقیق سخن پراکنی ماهواره ای که در

اینجا می تواند به اشتباه رادیو تعبیر گردد. نویسنده در اینجا

به طور مشخص راجع به تلویزیون های ماهواره ای

سخن می گوید.

بیشتر ایستگاه های تلویزیونی محلی با بعضی

از دول ارتباط دارند، امکان انتخاب متعدد و

متنوع، ایستگاه های تلویزیونی را مجبور به

ارایه برنامه های جالب برای حفظ بینندگان

خود می نماید. در رابطه با چاپ نیز کتاب

بیش از هر زمان دیگری برای خواندن

قابل دسترسی است، مردم بسیار بیشتری

آنها را می خوانند، استفاده جدی از اینترنت

در سرتاسر منطقه خاورمیانه مستلزم گذشت

زمان است و موانع استفاده از آن، مخصوصاً

در رابطه با تکنولوژی فعلی، بسیار قابل توجه

می باشد. اما انقلاب اطلاعاتی هم اینک به

خاورمیانه وارد شده، و چالش های قابل

توجهی را برای وضعیت کنونی ایجاد

نموده است. بنابراین چگونگی وفق دادن

افراد، سازمان ها و دولت ها با چالش های

جدید و نحوه استفاده از آنها از امکانات تازه

موتور اصلی تغییر در خاورمیانه برای دهه

آینده خواهد بود.